

Nájemníci na Starém Městě pražském roku 1608

= rekonstruovaná edice shořelého rkp. 324 z Archivu hl.m. Prahy podle opisu uloženého v Archivu Národního muzea.

Typ pramene:

písemný, úředního (institucionálního) původu, pramen evidenční

Vznik a účel původního pramene:

- Součástí obsáhlého rukopisu, jenž se skládal ze čtyř svazků a byl známý spíše pod názvem „*Chaos rerum memorabilium*“.
- Název původního pramene a jedné z částí zaniklého rukopisu „Poznamenání nájemníků a podruhů na Starém městě Pražském“.
- Soupis byl proveden v listopadu roku 1608 na základě příkazu rady Starého Města pražského, která k tomu ustanovila zvláštní komise.
- Jedná se o zápisy tří různých komisí, které byly městskou radou pověřené zapsat údaje o nájemnících (pokojnících a podruzích¹) městských domů ve čtyřech staroměstských čtvrtích.
- Hlavním účelem soupisu bylo patrně zjištění, jak velké množství osob bez městského práva a kolik nepořádných (necechovních řemeslníků – stolířů) přebývá ve městě.
- Ve stejném období vzniká ještě podobně strukturovaný pramen „*Ubytovací kniha Malé strany a Hradčan*“, jejímž účelem byla evidence a zajištění dostatečné ubytovací kapacity pro císařovy dvořany.

O edici:

- Roku 1945 zasáhl Archiv hl. města Prahy požár a Archiv utrpěl obrovské ztráty, řada pramenů zanikla beze stopy. Stejně pochmurný osud potkal i výše zmiňovaný rozsáhlý rukopis, který byl od vypuknutí požáru považován za nenávratně ztracený, až do doby, kdy byl nalezen opis jedné jeho části (rukopisu č. 324) v muzejním diplomatáři v Archivu národního muzea.
  - odhaduje se, že tento opis vznikl v 19. století
  - autor neznámý, opisovačem byl nejspíše student²; přestože již měl jisté zkušenosti s opisováním, dopouštěl se nepřesností i občasných nepozorností
  - opis se dochoval na 27 volných pročíslovaných dvoulistech a jednom závěrečném jednolistu
  - všechny dvoulisty opatřeny razítkem „*Archiv Musea král. čes.*“ a datací
  - pramen jazykově český, dokonce i cizí jména jsou často bohemizovaná
- A díky Jaroslavu Čechurovi, Zdeňku Hojdovi a Martině Novozámské spatřil již definitivně „pohřbený“ rukopis světlo světa roku 1997 ve formě edice (*Documenta Pragensia Monographia 3* vydávané Archivem hl. města Prahy).

Obsah a struktura edice:

- Zprostředkovává náhled do nájemnických poměrů v rudolfinské Praze.

---

¹ Pokojník má pokoj v domě pronajatý od jeho majitele. Podruh má pokoj v domě pronajatý od pokojníka.

² V meziválečném Československu bylo opisování dokumentů poměrně hojně rozšířeným zdrojem příjmů právě pro studenty historie.

- V úvodu nalezneme popis původního pramene, výklad o jeho vzniku a účelu, jeho výpovědní hodnotu a možnosti jeho historického využití.
- Edice obsahuje detailní popisy (soupisy) domů, také jména domácích domů a nájemníků.
- Dohromady komise zaznamenaly 957 domů a 1617 nájemníků.
- Kromě městských domů se dochovalo i pár záznamů o obecních domech, univerzitních internátech a o církevních a zádušních objektech.
- Rozdělena na 4 čtvrti:
  - Mikulášská čtvrť
    - zde nejvíce nájemníků
    - domy důsledně členěny do jednotlivých „padesátků“
    - obyvatelé každého domu jsou hierarchicky seřazeny (hospodář – jména pokojníků – podruzi)
  - Týnská a Havelská čtvrť
    - zápisy stručnější
    - údaje o padesátnících se neobjevují
    - jména nájemníků nebyla rozčleněna na skupinu pokojníků a podruhů
  - Linhartská čtvrť
    - tento popis vznikl až 24. listopadu
    - podrobný výčet osob, jež se popsání zúčastnili
    - členění obvodu na „padesátky“ není vyznačeno
    - údaje o funkci u jmen (domů) padesátníků
- Při jménech nájemníku většinou poznámka – ta obsahuje jejich živnost (byla důležitější než jméno), rodinný stav a příslušníky, kteří s ním pronajatý pokoj sdílejí, jejich původ a vyznání nebo jak často svůj byt využívali.
- Informace o nájemnících a podruzích byly získávány buď osobním pohovorem s domácími, nebo je komise od domácích obdržela v písemné formě.
- Text edice je doplněn rejstříkem jmen a zaměstnání, jmen domů, míst a zemí původu evidovaných nájemníků a místopisným seznamem domů, který výrazně usnadňuje jeho využití (to se podařilo zhruba u poloviny domů).

[311.] V domě Jakuba Velcara Jan Havránek, švec, má městské právo.	
[312.] V domě Bartoloměje apatykáře Jan Měřínský, má městské právo; Jan Čapek, kožíšník, nemá městské právo.	
[313.] V domě pana M. Posthumusa [Žádný.]	
[314.] V domě pana Jana Procházky David Kolarovský, vojákem jest od půl léta, má komoru.	

Editoři:

Prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

- * 22. prosince 1952
- český historik, náleží k nejvýznamnějším českým představitelům současné mikrohistorie
- specializuje se zejména na hospodářské a sociální dějiny pozdního středověku a raného novověku
- později rozšířil své zaměření i na dějiny raného novověku, na které je nahlíženo „zdola“ (zejména pak poddanskými vztahy, stavovskou politikou, ...)
- Dílo: *Sex v době temna. Sexuální život na českém jihu v prvním století Schwarzenberků (1660 – 1770); České země v letech 1310 – 1378. Lucemburkové na českém trůně I.*

Doc. PhDr. Zdeněk Hojda, CSc.

- *17. října 1953

- český historik a archivář, nyní působí na katedře PVH a archivního studia na Univerzitě Karlově
- specializuje se na kulturní dějiny a pomocné vědy historické raného novověku, často s přesahem do 19. století (zejména pak na výtvarnou kulturu, dějiny sběratelství a ikonografii)
- posledně se soustřeďuje také na dějiny Prahy v období vlády Rudolfa II. a v období baroka
- Dílo: *Pomníky a zapomínky; Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje II. Cestovní deník Heřmana Jakuba Černína z let 1678 – 1682.*

Mgr. Martina Novozámská

- *22. dubna 1974
- česká historička
- specializuje se zejména na pomocné vědy historické
- je fotografkou = věnuje se zejména sociální a subjektivní barevné dokumentární fotografii
- Dílo: *Česká divadelní fotografie. 1859 – 2017*

Výpověď pramene

poskytuje prvořadou informaci o:

- sociální topografii města
- o formách, hustotě nájemního bydlení a jeho kvalitě
- vztazích mezi domácími pány a nájemníky (o nájemnících často pikantní detaily)
- sociální, rodinné a manželské poměry, způsoby obživy nájemníků
- národnostní struktura Prahy (i když tyto údaje jsou vzácné)
- někdy něco i o majetkové situaci

Na našem území se jedná o velmi ojedinělou edici. Soupisů pramenů tohoto druhu se v našich archivech dochovalo velmi málo. Významné využití poskytuje nejen pro sociální dějiny, respektive historickou demografii, ale i pro dějiny kulturní.

Úskalí edice

Při využití tohoto pramene z hlediska demografického, můžeme narazit na jistá úskalí, neboť údaje o jednotlivých nájemnících zřejmě většinou nevidují rodinné příslušníky (zvláště děti) a jinde se větší počet osob nejen dělil o tutéž místnost, ale zřejmě i o společné postele. Dále byly zaevidovány pouze ty domy, které patřily pod městský šos, zatímco domy deskové a šlechtické (panské a rytířské) zůstaly opomenuty.

Literatura:

Jaroslav ČECHURA – Zdeněk HOJDA – Martina NOVOZÁMSKÁ, *Nájemníci na Starém Městě pražském roku 1608: rekonstruovaná edice shořelého rkp. 324 z Archivu hl. m. Prahy podle opisu uloženého v Archivu Národního muzea (= Documenta Pragensia Monographia 3), Praha 1997.*

MAUR, Eduard - *Nájemníci na Starém Městě pražském roku 1608. Rekonstruovaná edice shořelého rkp. 324 z Archivu hl. m. Prahy podle opisu uloženého v Archivu Národního muzea. Recenze: Historická demografie 22, 1998, s. 205-207.*

Vypracovali: Tereza Chmelická, Tereza Janečková, Tereza Lahodná, Tereza Mrkvičková